

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Lønborg Hede

Natura 2000-område nr. 73
Habitatområde H196

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015. Lønborg Hede.
Natura 2000-område nr. 73
Habitatområde H196

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram,
Natura 2000-planer, Lønborg Hede.

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen Vestjylland
Holstebrovej 31
6950 Ringkøbing
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2010

ISBE nr.

978-87-7091-209-9

ISBN nr.

978-87-7091-210-5

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto: Lønborg Hede

Fotograf: Peter Bundgaard

Resume:

Natura 2000-plan for Lønborg Hede (nr. 73). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse.

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	5
Områdebeskrivelse	6
Trusler mod områdets naturværdier	9
Igangværende pleje og genopretning	9
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	10
<i>Vurdering af tilstand</i>	11
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	13
Målsætning	15
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	16
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	16
<i>Modstridende interesser</i>	17
Indsatsprogram	18
<i>Generelle retningslinjer</i>	18
<i>Konkrete retningslinjer</i>	19
<i>Forslag til mulige virkemidler</i>	19
Sammenhæng og synergi med vandplan	20
Strategisk miljøvurdering	20
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	21
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	22
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	23
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	26

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

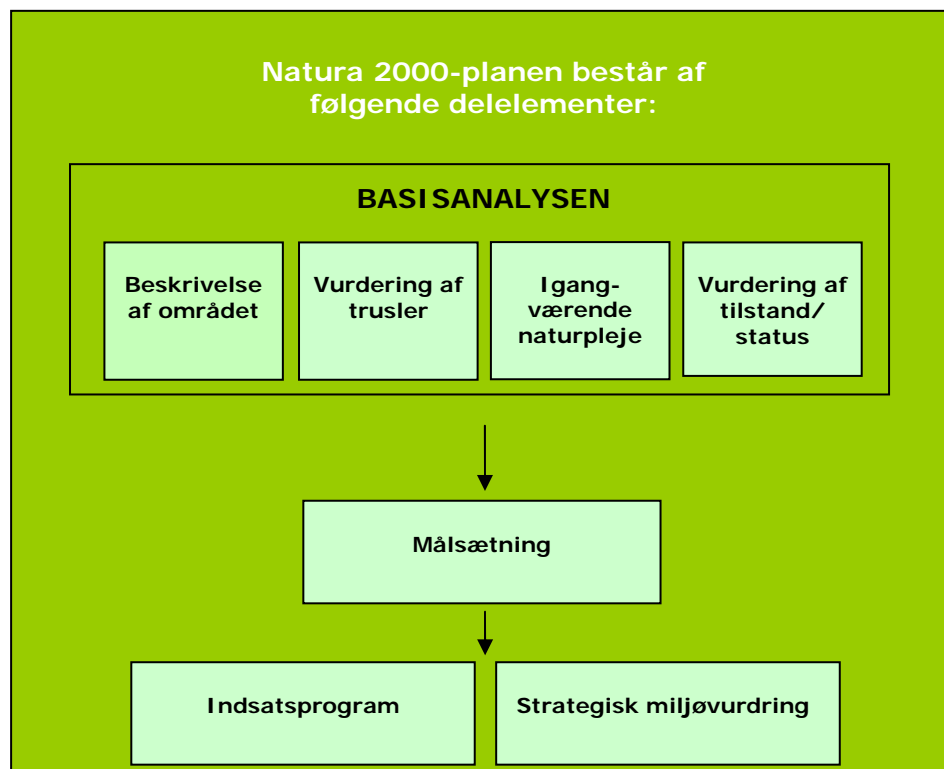
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling til forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland Ringkøbing Fjord og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 353 ha og afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H196. På [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og art, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Natura 2000-plan

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 196	
Naturtyper:	Revling-indlandsklit (2320) Søbred med smårter (3130) Kransnålalge-sø (3140) Brunvandet sø (3160) Vandløb (3260) Våd hede (4010) Tør hede (4030) Tidvis våd eng (6410) Hængesæk (7140)
Arter:	Bækklampret (1096)

Lønborg Hede er beliggende på Ølgod Bakkeø (også kaldet Varde Bakkeø) omkring 10 km sydvest for Skjern. Området domineres af sandede moræne- og smeltevandsaflejringer fra næstsidste istid, og ligger således i den atlantiske region vest for israndslinjen. Lønborg Hede har et relativt stort indslag af klokkelyng fordi klimaforholdene i sydvest Danmark er relativt oceaniske. Den relativt høje nedbør i området bevirker, at klokkelyng også er i stand til at vokse på højere beliggende terræn, hvor arten forekommer spredt mellem hedelyng og revling. Dette forhold er mindre udpræget på hovedparten af de danske heder, hvor klimaet er mindre oceanisk.

*Hedelandskab med hedekær i Natura 2000-området Lønborg Hede.
Foto: Jørgen Lissner.*

Den våde hede domineret af klokkelyng, og andre våde hedesamfund, udgjorde tidligere en betydeligt større andel af Lønborg Hede end hvad tilfældet er nu. Tidligere arealer med våd hede har i de se-

Natura 2000-plan

neste årtier skiftet naturtype til tør hede, pilekrat og blåtopdominerede samfund. Arealer med pilekrat er øget fra 3 ha i 1965 til 21 ha i 2002 og er ligeledes en medvirkende årsag til at arealet med våd hede er gået tilbage.

Igennem Bredkær lavningen løber Styg Bæk. Der er kortlagt flere mindre søer på den fugtige del af heden. Søerne har høj naturkvalitet med næringsfattigt vand og forekomst af sjældne plantearter, herunder flydende kogleaks og liden blærerod. Flere steder forekommer hængesække, og området ved Tam Kær har tidligere huset bestande af sjældne blad- og tørvemosser. I området findes endvidere planterne fin kæruld, hvid næbfrø og den fredede orkidé, plettet gøgeurt.

Der blev gennemført en fredning på Lønborg hede i 1970. Fredningen omfatter arealer syd for Vostrup Østerby på i alt 247 ha, hvoraf ca. 200 ha er beliggende indenfor Natura 2000-området. Grundlaget for fredningen omfattede beskyttelse af ynglebestande af urfugl, tinksmed og stor regnspove. Urfugl er forsvundet fra den danske natur i midten af 1990'erne og tinksmed findes ikke længere som ynglefugl i området. I området forekommer endvidere stor tornskade, rødrygget tornskade, trane, hedelærke og natrav. Lønborg Hede ejes af Naturstyrelsen.

Hedelandskab i Natura 2000-området Lønborg Hede. Foto: Jørgen Lissner.

I basisanalyserne for Natura 2000-området Lønborg Hede findes der en mere detaljeret gennemgang af området. Se [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk).

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-området ligger i Ringkøbing-Skjern Kommune og indenfor vandplanområdet hovedvandopland Ringkøbing Fjord.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Næringsstofbelastning i form af kvælstofnedfald fra luften overskrider laveste ende af tålegrænseintervallet for alle kortlagte naturtyper i området. For hængesæk og sønaturtyperne søbred med småarter, kransnålalge-sø og brunvandet sø overskrider kvælstofdeposition også højeste ende af tålegrænseintervallet.

Tilgroning med vedplanter og blåtop er en trussel på arealer med våd hede. Tilgroning med vedplanter kan henføres til et stadigt ekspanderende pilekrat i området.

Uhensigtsmæssig hydrologi: Unaturlige vandstandsforhold som følge af afvandingsgrøfter og uddybning af Styg Bæk, er en trussel for våd hede og hængesæk.

Invasive arter er et problem på arealer med våd hede, tør hede og hængesæk og skyldes især de invasive nåletræer bjerg-fyr og klit-fyr samt den invasive mos stjerne-bredribbe.

Igangværende pleje og genopretning

Naturstyrelsen Blåvandshuk deltager sammen med andre af Naturstyrelsens lokale enheder i et EU-LIFE projekt med formål at pleje og bevare hederne, herunder Lønborg Hede. Formålet med naturprojektet er at bevare de lysåbne heder og det særlige dyreliv, der er knyttet til hederne.

Følgende aktiviteter ønskes iværksat under EU-LIFE projektet:

Natura 2000-plan

Afbrænding: Alle de tørre dele af heden ønskes afbrændt gennem projektperioden 2011 – 2016, afbrændingen vil foregå ved at brænde dele af heden hvert år, for herved at skabe en mosaikformet afbrænding. Afbrændingen er med til at sikre en foryngelse af hedelyngen. Afbrændingsareal vurderes til ca.: 150 ha.

Hedehøstning: Et mindre areal syd for vejen gennem den østlige del af heden afhøstes maskinelt, da arealet er uegnet til afbrænding på grund af beliggenhed tæt på naboareal som også kan brænde. Alle afbrændte arealer, hvor der kommer genvækst af blåtop, hedehøstes i august samme år som afbrændingen er foretaget for, at få optimale mængder af næringsstoffer fjernet. Hedehøstning vil foregå på ca.: 60 ha.

Rydning af nåletræ opvækst (ca. 12 ha): Alle arealer med nåletræ opvækst ryddes, undtagen den centrale del (betegnet Ibs have), som af kulturhistoriske grunde bevares. Rydningen vil primært bestå i nedskæring og bortkørsel af træerne for efterfølgende flisning på et centralt sted uden for Natura 2000 arealet.

Rydning af pil: En stor del af arealerne bevokset med pil ryddes for at fremme våd hede. En del områder vil være for fugtige til at pilen kan ryddes og enkelte af den gamle generation af pil med en brysthøjdediameter på 15-20 cm. ryddes ikke af hensyn til det store naturindhold som gammel pil repræsenterer. Rydning af pil på ca. 32 ha.

Genskabelse af våde områder: I forbindelse med gammel tids anvendelse af områder af heden til brændsel (tørv) er der skabt nogle meget værdifulde biotoper (naturtype 3010 næringsfattige søer og vandhuller). Disse er i dag i en ret fremskreden tilgroning. Der etableres nye vådområder på mindre arealer af ca. 0,1-0,2 ha ved at fjerne humuslaget ned til sandbunden. Afskrabning af humuslaget i alt på ca. 1 ha.

Genskabelse af naturlig hydrologi: Alle menneskeskabte grøfter som ikke påvirker afvanding af naboarealer fyldes op med materialer fra afskrabningerne. Der ventes at ske en tildækning af ca. 8 større eller mindre grøfter.

Hegning og græsning: I slutningen af projektperioden ønskes hele arealet heget i 2 separate folde som efterfølgende græsses primært ved helårs-græsning med kreaturer eller heste.

Tilstand og bevaringsstatus/prognose

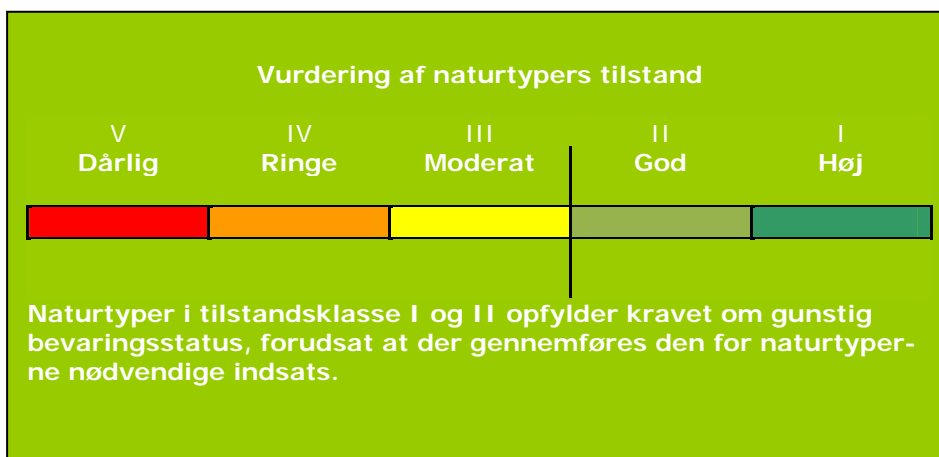
For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

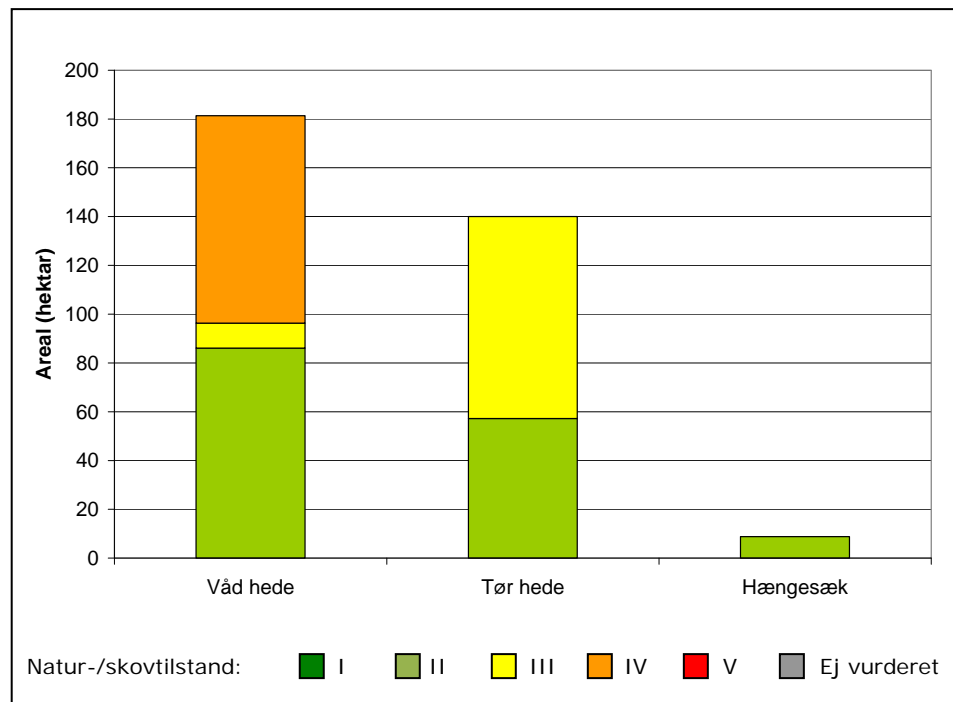
Der er foretaget en vurdering af tilstanden i 23 lysåbne naturtyper og 10 skovtyper. Naturtyperne er kortlagt i dels basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m.

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4 er vist naturtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. I området findes der over 50 småsøer på under 5 ha, hvoraf kun 8 er tilstandsvurderet og derfor ikke er medtaget i figuren.

Figur 4. Naturtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

I det følgende nævnes eksempler på tilstandsvurderinger i området (se figur 4).

Lidt over halvdelen af arealet med våd hede har moderat til dårlig naturtilstand fordi arealerne er domineret af blåtop og er meget artsfattige. Opvækst af bjerg-fyr i nogle af disse områder indvirker også negativt på vurderingen. Lidt under halvdelen af arealerne med våd hede har god naturtilstand.

Omkring 60 % af de tørre heder har moderat naturtilstand fordi der er problemer med tilgroning med høje græsser (især blåtop), urter samt invasive fyrre arter. Resten af tør hede (ca. 40 %) har god naturtilstand.

Artsindholdet er god til moderat på arealerne med hængesæk. Der er ikke konstateret væsentlige problemer med tilgroning og hydrologi. Samlet set er hele arealet med hængesæk vurderet til god naturtilstand.

Der er kortlagt 1 forekomst af søbred med småurter med høj naturtilstand. Der er endvidere kortlagt 2 forekomster af kransnålalge-sø

henholdsvis med god og høj naturtilstand. Fem forekomster med brunvandet sø har alle god eller høj naturtilstand.

Våd hede med klokkelyng og benbræk. Foto: Jørgen Lissner.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk) under "Se på kort".

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for vandløb og bæklampret.

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters naturtilstand og aktuelle trusler og

inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en *gunstig prognose*, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er *gunstig*

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Definition af *gunstig bevaringsstatus* på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er *gunstig* eller *vurderet gunstig* for:

- Bækklampret, dette sker dels på baggrund af en faglig vurdering af vandløbskvaliteten i de pågældende vandløb dels på baggrund af viden om artens forekomst i vandløbet.
- Vandløb med vandplanter da tilstanden er god i stort set hele vandløbet – Styg Bæk.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Våd hede pga. uhensigtsmæssig hydrologi og stor belastning med luftbårent kvælstof, som overskrider laveste ende af tålegrænseintervallet for naturtypen, samt deraf følgende tilgrovningsproblemer i form af pilekrat samt stedvis dominans af blåtop.
- Tør hede pga. stor belastning med luftbårent kvælstof som overskrider laveste ende af tålegrænseintervallet for naturtypen.
- Hængesæk pga. stor belastning med luftbårent kvælstof som overskrider højeste ende af tålegrænseintervallet for naturtypen.

Prognosen er ukendt for:

- Indlandsklit med lyng og revling og tidvis våd eng pga. manglende viden om naturtypens forekomst inden for området.
- Søbred med småurter, kransnålalge-sø og brunvandet sø pga. manglende viden om naturtypens forekomst inden for området.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden.

Natura 2000-plan

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Det overordnede mål for Lønborg Hede er, at området domineres af store, lysåbne hedeblader med våd og tør hede med indslag af hede-kær. Specielt skal de lavere liggende områder på Lønborg Hede domineres af store, sammenhængende arealer af våd hede med udbredte forekomster af klokkelyng.

Naturtyperne våd hede og hængesæk prioriteres højt og sikres en god-høj naturtilstand. Arealet med våd hede i god-høj naturtilstand øges.

Styg Bæk sikres gode fysiske forhold, og en god vandkvalitet med et varieret dyre- og planteliv til gavn for bl.a. bæklampret.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder.

Baggrund for den overordnede målsætning

I dette Natura 2000 område er der specielt fokus på naturtypen våd hede som er en truet naturtype og som arealmæssigt er gået meget tilbage i nyere tid. Arealet af våd hede udgør 23 % af naturtypens areal på national biogeografisk niveau, og det er derfor særligt vigtigt, at sikre denne naturtype gode forhold. Andelen af områder domineret af blåtop er dog blevet større i de seneste årtier, sandsynligvis som følge af for stort kvælstofnedfald. Området indeholder et stort potentiale for at udvide arealet af våd hede i god naturtilstand og hermed at forbedre muligheden for at bevare en oceanisk hedetype med udbredte forekomster af klokkelyng. Oceaniske klokkelyngheder er en speciel hedeform som i Danmark kun findes veludviklet i det sydvestlige Jylland og som har været og fortsat skal være særligt veludviklet på Lønborg Hede.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000 området:

- *Naturtyperne skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper der er vurderet til naturtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

- *For naturtyper, der er vurderet til naturtilstandsklasse III-V skal udviklingen i deres naturtilstand være i fremgang, således at der opnås naturtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.*
- *For bæklampret, som er uden tilstandsvurderingssystem, er målsætningen gunstig bevaringsstatus.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Våd hede sikres en god-høj naturtilstand, og naturtypens areal udvides.*

Målsætningerne for de enkelte naturtyper og arter er vist i bilag 2.

*Våd hede med spredt indslag af klokkelyng og dominans af blåtop.
Foto: Jørgen Lissner.*

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Våd hede er på nationalt og regionalt niveau i tilbagegang. I Natura 2000 området Lønborg Hede vil genskabelse af tidligere forekomster af våd hede kunne føre til reduktion af tør hede. Da våd hede er en truet naturtype prioriteres den i forhold til tør hede.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3. I 2. planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet der bygger på de 4 sigtelinjer beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovs-pligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Virkemidler og tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 *Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til be-*

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

varingsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.

- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på arealer med våd hede og hængesæk.*
- 1.3 *De terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv pleje.*
- 1.4 *På våd hede forbedres betingelserne for klokkeløvs udbredelse. Udbredelsen af høje græsser som blåtop reduceres og pilekrat reduceres. Det kan dog være hensigtsmæssigt i begrænset omfang, og efter en konkret vurdering, at lade enkelte pilekrat stå tilbage til glæde for dyr i Natura 2000 området.*
- 1.5 *Invasive nåletræer ryddes fortsat på hedearealerne.*
- 1.6 *Vandløb i området sikres gode fysiske forhold og kontinuitet. Dette vil samtidig begunstige forekomsten af bæklampret. Denne indsats sikres via vandplanlægningen.*

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 *Anvendes ikke.*

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 *Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.*

Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 *Arealet med våd hede øges med ca. 50 ha såfremt de naturgivne forhold muliggør dette.*

Forslag til mulige virkemidler

Kommunerne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatspro-

grammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand. Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

Planlagt indsats efter vandplanen der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

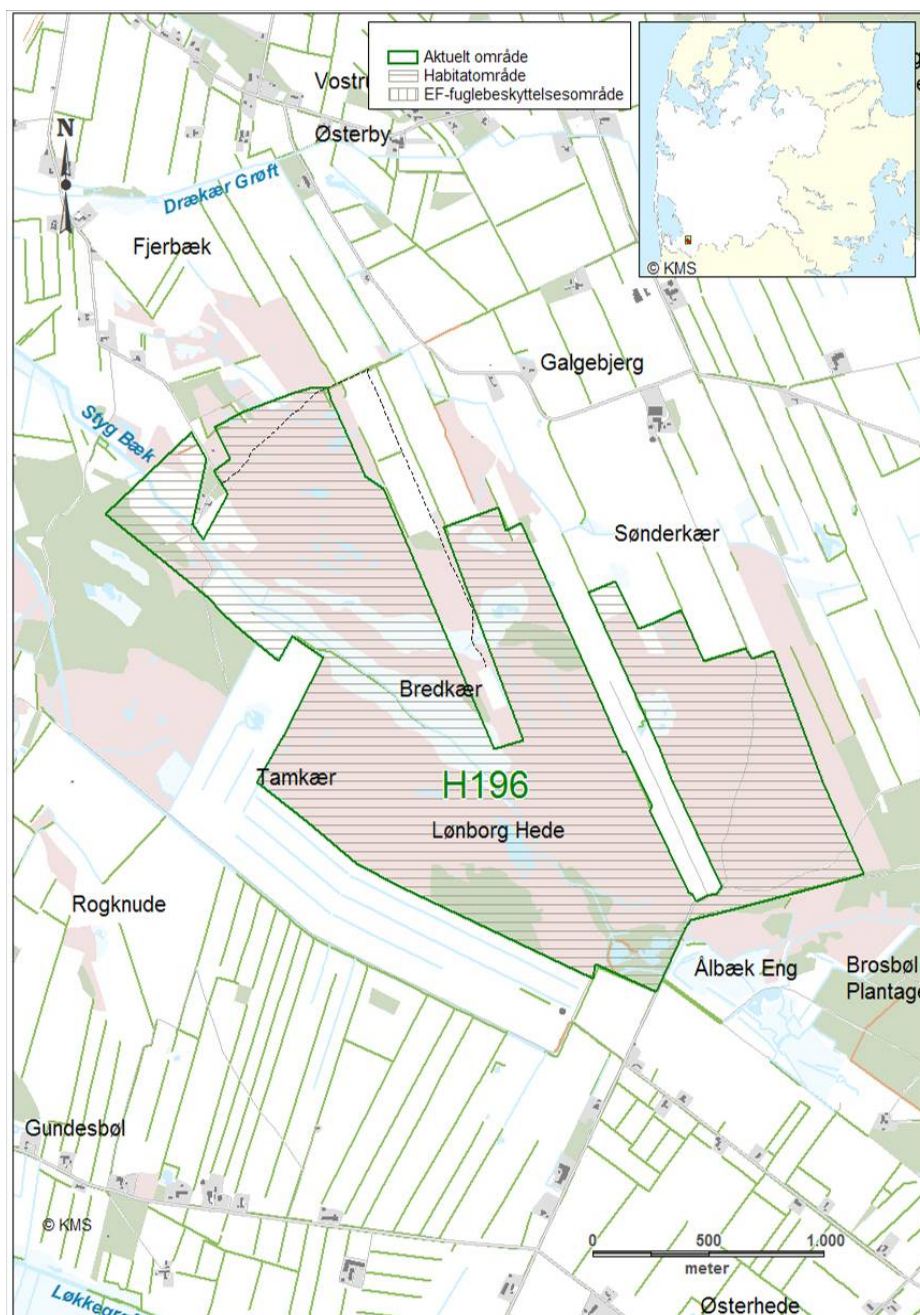
Strategisk miljøvurdering

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 73.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H196 (vandret skravering).

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2 - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område.

Se [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk) – under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni–december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødsning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved

direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sorterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinsskala for naturtilstanden i 23 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for Natura 2000-planen for område nr. N73 Lønborg Hede

- kan læses på Naturstyrelsens hjemmeside, se [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk) under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk